

Institut zrušení rozhodčího nálezu v mezinárodním prostředí

Naděžda Rozehnalová

I. ÚVOD

S jistou mírou zjednodušení lze říci, že moderní rozhodčí řízení spočívá na dvou základních výstavbových pilířích:

- **autonomii vůle stran či rozhodců,**
- **pomocné a kontrolní roli státu.** Vzájemná nezávislost řízení soudního a rozhodčího, respektive samostatnost řízení rozhodčího, umožňuje soudům obecným realizovat funkce kontrolní a pomocné jen ve vymezeném rámci. Mimo vymezený rámec nemohou soudy obecné zasahovat do probíhajícího řízení a musí respektovat založení pravomoci (příslušnosti) soudu rozhodčího a samostatnost tohoto řízení ve fázi nalézací.

Vyrovnanost působení obou aspektů ovlivňuje jak v oblasti vnitrostátní, tak i mezinárodní obchodní arbitráže úspěšnost a využitelnost tohoto typu řešení sporů.

Ve většině jiných prací jsme se věnovali aspektu autonomie vůle. Zde bychom se chtěli věnovat naopak druhému z výstavbových prvků, a to koncepci a šíři kontrolních pravomocí státu realizovaných obecnými soudy vůči rozhodčímu nálezu. Těžiště naší pozornosti je – i když se v řadě aspektů úprava neliší – v řízení mezinárodním.

Na úvod je třeba si položit základní otázku: *které fáze řízení jsou, respektive bývají, obvykle zasaženy realizací kontrolní funkce?* S jistou mírou zobecnění, platnou pro moderní úpravy rozhodčího řízení, lze uvést následující:

• **fáze ustanovení rozhodčího senátu či rozhodce.** Tuto činnost lze chápat jednak jako realizaci **pomocné funkce** (tam, kde strany nebo rozhodci jsou nečinní), tak i jako realizaci **funkce kontrolní** v případech, kde na žádost strany či stran rozhoduje obecný soud o vyloučení rozhodce z rozhodování. Udělením pravomoci rozhodcům sami rozhodovat o své pravomoci (v českém právu srovnej § 15 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, dále ZRŘ) se podobně jako je tomu i v jiných zahraničních úpravách omezila možnost obecných soudů zasahovat ve fázi zahájení řízení. „Zásahy“ směrem k rozhodnutí rozhodce o pravomoci (respektive současně i o platnosti rozhodčí smlouvy) jsou tak „odsunuty“ až do fáze po vydání rozhodčího nálezů.

• **fáze po vydání rozhodčího nálezů, kdy lze v určitém časovém horizontu a z vymezených důvodů uplatnit institut zrušení rozhodčího nálezů.**

• **fáze výkonu rozhodčího nálezů, kdy lze uplatnit námitky zamezující výkon.** Tento institut lze konstruovat jednak jako určité „časové prodloužení“ institutu zrušení v případech, kdy strany „nestihnou“ ve lhůtě podat návrh na zrušení, anebo jako institut se samostatnou koncepcí a důvody rozdílnými od důvodů pro zrušení.

• **fáze uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezů.** Tato problematika dnes doznala zjevně nejvyššího stupně unifikace daného existencí Newyorské úmluvy o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů z roku 1958 (dále Newyorská úmluva). I když tato v článku VII. nevyklučuje využití bilaterálních či regionálních multilaterálních úmluv, ani využití národních úprav, její vliv v této oblasti je vzhledem k počtu smluvních stran mimořádný.¹

Pro oblast mezinárodního rozhodčího řízení je nutné sledovat prvotně prvek teritoriální účinnosti. Výkon soudních pravomocí státu, tedy i v našem případě kontrolních pravomocí soudu vůči rozhodčímu řízení, by měl být zásadně omezen teritoriálně na jeho vlastní území. Z toho by vyplývalo, že pokud jde o prvé tři případy, měly by být (a ve většině úprav jsou) příslušné pravomoci soudu uplatněny pouze a výlučně vůči řízení konanému na území daného státu a vůči rozhodčím nálezům tam vydaným, respektive vůči rozhodčím nálezům považovaným za

domácí rozhodčí nález (zde jde o případy, kdy bylo využito jiného kritéria než kritéria místa realizace řízení pro stanovení tzv. domácích a cizích rozhodčích řízení). Z tohoto, lze říci striktně teritoriálního pojetí, existují dnes posuny. Nově se setkáváme s úpravami, které se vzdávají kontrolních pravomocí tuzemských obecných soudů směrem ke zrušení tzv. mezinárodních rozhodčích nálezů. Obvykle jde o rozhodčí nález vydané na území státu, ale ve věci stran, které nemají žádný vztah k danému území. Příkladmo lze uvést dvě úpravy: jednak švýcarskou, jednak belgickou. V nám známých právních úpravách jde o zatím nejdále jdoucí případy reagující na koncepci o „vymknutí se mezinárodní obchodní arbitráže“ z dosahu národních soudů a tím i vlivu jednoho státu. Takováto liberalizace však není v současnosti vládnoucím trendem. Rozhodčí soudy jsou považovány za instituce spjaté v určitém směru s územím státu. Nově se současně objevují i názory,² a dnes i úpravy v zákonech, kde lze zaznamenat prvky exteritoriality a kde může v souladu s danou právní úpravou dojít ke zrušení rozhodčího nálezů vydaného mimo území státu, kde má být zrušen, případně jde o rozhodčí nález kvalifikovaný jako cizí rozhodčí nález. Poukázat lze na § 1059 odstavec 2 knihy X. německého občanského soudního řádu.³ V těchto souvislostech se nutně objevuje myšlenka účinků takového rozhodnutí soudu mimo stát, kde došlo ke zrušení tohoto rozhodčího nálezů, tj. existence či neexistence takového rozhodčího nálezů.

I přes výše uvedené výjimky zpravidla omezují státy své kontrolní pravomoci vůči cizím rozhodčím nálezům na fázi uznání a výkonu rozhodčího nálezů.

Centrem naší pozornosti bude, jak již bylo naznačeno, **institut zrušení rozhodčího nálezů.** Vzhledem k jisté problematičnosti koncepce uvedené v ZRŘ se pokusíme nejenom o analýzu tohoto institutu, včetně analýzy jeho vztahu k dalším souvisejícím institutům v české úpravě vnitrostátního i mezinárodního původu, ale rovněž i o komparaci s některými novějšími úpravami přijatými v zahraničí. Krátkou pozornost budeme věnovat i Vzorovému zákonu UNCITRAL, který – jak uvedla zpráva k zákonu – byl vzorem pro zpracování nového zákona. Mimo naši pozornost je úprava v Úmluvě o řešení sporů mezi státem a zahraničním investorem. Ta

¹ K počátku roku 1999 měla tato úmluva 136 smluvních stran.

² K. P. BERGER, *International Economic Arbitration*, Deventer, 1993, str. 650 a násl., BÜHLER M., *Staatsgerichtliche Aufhebungskontrolle am Schiedsort? Zur Reform Belgiens*, IPRax, 1987, str. 253 a násl., pokud jde o otázky vyloučení či možnosti dohodnout vyloučení pravomocí soudů fóra směrem ke zrušení rozhodčího nálezů. K opačným tendencím viz: P. SCHLOSSER, *Das Recht der internationalen privaten Schiedsgerichtsbarkeit*, Tübingen, 1989, str. 553 a násl.

³ Literatura k nové německé úpravě: O. SANDROCK, *Procedural Aspects of the New German Arbitration Act*, in: *Arbitration International*, 1998, str. 33 a násl., K. LIONNET, *The New German Arbitration Act – A User's Perspective*, in: *Arbitration International*, 1998, str. 57 a násl.

to úmluva vzhledem k povaze jednoho ze subjektů – státu – nespadá do námi sledované problematiky.

II. KONCEPCE INSTITUTU ZRUŠENÍ ROZHODČÍHO NÁLEZU

II.1. OBECNĚ

Před zvažováním vhodného či nutného rozsahu uplatnění institutu zrušení rozhodčího nálezu považujeme za nutné se nejprve zamyslet nad základní funkcí, kterou má či by měl v rámci úpravy rozhodčího řízení tento institut plnit.

Lze říci, že při hodnocení institutu zrušení rozhodčího nálezu vystupují do popředí dva momenty. Na jedné straně je zřejmé, že stát nemůže ponechat toto řízení zcela mimo soustavu jakýchkoli kontrolních mechanismů. Nezákonnost či svévole v postupu rozhodců, proti níž by neexistovala v rámci právního řádu procesní obrana, by ve svých důsledcích vedla k porušení základních ústavních práv na poskytnutí soudní ochrany. Na straně druhé však rozšiřování situací, ve kterých stát přes (pravidelně) obecný soud může či musí zasáhnout, by mohlo zcela změnit smysl a účel rozhodčího řízení jako řízení koncipovaného pravidelně jako jednoinstanční řízení (a které jen výjimečně, přejí-li si to strany, je možné v konkrétním případě koncipovat jako řízení dvouinstanční). Toto řízení je koncipováno jako samostatné řízení. Rozhodčí nález má tytéž účinky jako rozhodnutí soudu. Nejde tedy v případě moderního rozhodčího řízení o předstupň řízení soudního. Dispozice s odvolacím stupněm, odlišující toto řízení od řízení soudního, má zde svůj zásadní význam. Je známo, že strana, která neuspěla v řízení, se pravidelně snaží o odklad výkonu rozhodnutí využitím opravného prostředku mnohdy bez ohledu na možný úspěch v řízení. V tom se neliší fáze po vydání rozhodčího nálezu od fáze po vydání soudního rozhodnutí. Mimořádné rozšíření důvodů, pro které by mohl být institut zrušení využit, zejména potom uvedení důvodů majících svůj základ v materiálním či kolizním právu, by z mimořádného a výjimečného prostředku ochrany mohlo učinit běžný odvolací prostředek. Tím by byla narušena jak samotná podstata rozhodčího řízení, tak i jeho praktický smysl.

Výrazněji než v řízení vnitrostátním je toto po-
cíťováno v řízení mezinárodním. Četnost důvodů, složitosti zrušovacího řízení, doba, po kterou lze rozhodčí nález napadnout, respektive i vzájemný vztah probíhajícího řízení o zrušení a výkonu rozhodčí-

ho nálezu, nejasnosti ve vztahu k procesním normám fóra atd., jsou skutečnostmi, které znamenaly či znamenají, že určitý stát je místem, kterému se vyhýbají strany v případě „umístění“ sporu před rozhodci. V minulosti je poukazováno zejména na zkušenosti se starší nizozemskou úpravou představující právě tento komplikovaný, nepřehledný a konečnosti rozhodčího nálezu nepříznivý právní řád. Podobné zkušenosti jsou uváděny také s kantonální švýcarskou úpravou.⁴ Změny v nových úpravách – a je zajímavé, že to byly změny velmi radikální – jsou uváděny jako jeden z důvodů nastalé oblíbenosti těchto zemí jako center mezinárodního rozhodčího řízení.

II.2. TERITORIÁLNÍ ASPEKTY INSTITUTU ZRUŠENÍ ROZHODČÍHO NÁLEZU

Koncepce institutu zrušení rozhodčího nálezu tak, jak je pojmána mezinárodními smlouvami i vnitrostátními úpravami, je koncepcí institutu vnitrostátního práva, institutu zabezpečeného národními institucemi. Dopady teorie *lex mercatoria*, předpokládající u některých autorů právě rozhodčí soudnictví nezávislé na státech, se v procesní oblasti nikterak neujala a zůstala koncepcí s reálným životem pouze v oblasti práva hmotného.⁵

Z této základní premisy vyplývá:

- V oblasti mezinárodní obchodní arbitráže neexistuje žádná „nadnárodní“ instituce oprávněná ke zrušení rozhodčího nálezu v řízení obsahujícím mezinárodní prvek. Toto právo má vždy národní instituce, pravidelně obecný soud jehož pravomoc (rozuměna mezinárodní pravomoc ve vztahu k soudům ostatních států) je určena dle vnitrostátně platných pravidel.

- Stanoviska právních úprav se liší v tom, zda jde zrušit jen domácí rozhodčí nález anebo zda jde uplatnit kontrolní pravomoci i vůči rozhodčímu nálezu cizímu. I v této otázce se zjevně projevují rozdíly koncepcí teritoriální (kdy lze zrušit jen rozhodčí nálezy, které jsou považovány za domácí) a koncepcí zjevně odpoutanou od teritoria, kdy lze zrušit i rozhodčí nálezy cizí.

- Kvalifikace toho, zda jde o domácí či cizí rozhodčí nález je dána kritérii, které obsahuje právo státu místa, kde je o zrušení žádáno. Pravidelně je využíváno kritéria místa vydání rozhodčího nálezu (například Newyorská úmluva čl. I věta první, ZRR opakem ku § 38), které je považováno za pře-

⁴ K. P. BERGER, cit. d. 2, str. 647 a násl., N. ROZEHNALOVÁ, Mezinárodní právo obchodní II. – Řešení sporů, Brno, 1999, str. 145 a násl.

⁵ N. ROZEHNALOVÁ, *Lex mercatoria – realita či fikce*, Právník, 10, 1998

važující v moderních úpravách. Někdy se vedle něj objevuje i kritérium státní příslušnosti stran sporu či práva, dle kterého byl rozhodčí nález vydán (Newyorská úmluva ve zmínce k čl. V.1.e.). Na rozdíl od prvního kritéria, které je považováno za kritérium povahy teritoriální, ve druhém případě se hovoří o povaze procesní.

• Nově se objevuje také další tendence. Oproti rozšiřování pravomoci soudů nad rozhodčími nálezy cizími je v podstatě postavena tendence „odpoutání“ rozhodčího nálezu od kontrolních pravomocí státu, kde řízení – mnohdy zcela – náhodně probíhá. Jako příklad lze uvést úpravy belgickou a švýcarskou (viz i na jiných místech). Současně je tak zvýšen rozsah autonomie vůle stran, které tam, kde stát nepovažuje rozhodčí nález za tak úzce spjat se svým územím, že by bylo nemyslitelné nevykonávat kontrolní pravomoci, umožňuje stranám disponovat s tímto institutem. Využití této možnosti úpravy (Belgie) či možnosti dané stranám (Švýcarsko) je bezesporu velmi zajímavé pro stranu, která dosáhne pozitivního řešení a je tak možné bez průtahů dosáhnout i výkonu rozhodčího nálezu. Na druhé straně zde však existuje velmi vysoké riziko pro případy závažných pochybení v průběhu řízení a nemožnost dosáhnout nápravy. Náprava by pak byla možná jen přes institut odepření uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu. Zde je pak nutné se zamyslet nad dostatečností ochrany, kterou poskytuje úprava uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu. Obvykle srovnání důvodů, pro které lze například dle Newyorské úmluvy navrhnout odepření uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu, ukazuje že je široká dostatečně. Podobně také v dosahu českého práva úprava v § 39 pokrývá jak důvody dané pro institut zrušení, tak i další. Nelze samozřejmě vyloučit naopak úpravu, která bude benevolentnější než výše uvedené, nicméně neexistence institutu zrušení rozhodčího nálezu pro případy nízkého stupně intenzity vztahu území s rozhodčím řízením nepředstavuje až tak vysoké riziko, jak by se na první pohled mohlo zdát. Zákonodárce tuto variantu vzdání se svých pravomocí, kdy se na jeho území soudí dva subjekty, které nejsou považovány za jeho „státní příslušníky“ (ať již jde o právnické či fyzické osoby), zjevně bude volit tam, kde má zájem „přitáhnout“ mezinárodní klientelu.

• Nelze vykonat rozhodčí nález, který byl v jiném státě zrušen. Současně však nelze vyloučit situaci, kdy bude vykonán rozhodčí nález, o kterém v některém jiném státě probíhá řízení o zrušení. Tato situace je důsledkem teritoriální omezenosti účinků řízení o zrušení, kdy záleží obvykle na uvážení

soudu místa výkonu, zda zohlední v zahraničí probíhající řízení a kupříkladu na návrh strany přeruší řízení o výkon. Na rozdíl od případů vnitrostátního rozhodčího řízení, kdy je situace řešena v rámci jedné úpravy (a tím může dojít k harmonii v úpravě jednotlivých institutů), není tomu tak v případech, kdy je o výkon žádáno ve státě jiném. Současně je tato situace samozřejmě také výsledkem toho, že rozhodčí nález nabývá obvykle dnem doručení účinků pravomocného soudního rozhodnutí.

Stávající mezinárodní i národní úpravy reagují na řešení této otázky následovně:

Úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži, vyhl. ministra zahraničních věcí č. 176/1964 Sb. (dále jen Evropská úmluva) v článku IX odstavec 1 výslovně upravuje dvojitý přístup k rozhodčím nálezům – přestože je v jednom státě zrušen, může být v jiném uznán a výkonán. Vyjímkou jsou případy, kdy by byl zrušen ve státě, kde byl vydán nebo podle jehož práva byl vydán. Avšak i zde jen z důvodů taxativně vymezených úmluvou (důvody viz níže u výkladu o Evropské úmluvě). Evropská úmluva se zde střetává s článkem V.1.e. Newyorské úmluvy. Vztah je řešen v článku XI. odstavec 2 Evropské úmluvy.⁶

Newyorská úmluva pro fázi uznání a výkonu reaguje na tuto otázku ve dvou ustanoveních. Jednak v článku V.1.e., dle kterého jde o důvod k odepření uznání a výkonu (ovšem o důvod uplatněný na návrh strany). Dále v článku VI., kde je reagováno na probíhající řízení o zrušení či řízení o odklad výkonu a podle kterého může, pokládá-li to za vhodné, orgán jiného smluvního státu odložit rozhodnutí o výkonu. Vzorový zákon UNCITRAL obsahuje obdobně jako Newyorská úmluva tuto otázku v článku 36 odstavec 2.

Vnitrostátní úprava v ZRR obsahuje ustanovení, dle kterého podání návrhu nemá odkladný účinek na vykonatelnost rozhodčího nálezu (§ 32 odst. 2). Obdobně by bylo možné uvažovat u uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu. Na žádost povinného však může soud vykonatelnost rozhodčího nálezu odložit. Regulace ve švýcarské úpravě, která je součástí zákona o mezinárodním právu soukromém, v článku 194 přebírá pravidla Newyorské úmluvy, včetně možnosti odkladu. Německá úprava obsahuje reakci na tuto otázku ve dvou případech: jednak přímým odkazem na Newyorskou úmluvu v § 1061 odstavec 1, jednak v témže ustanovení v odstavci 3, kde se objevuje reakce na situace, kdy byl rozhodčí nález prohlášen za vykonatelný. V tomto případě je možné požádat o zrušení prohlášení. Rovněž v důvodech pro zrušení se objevuje ustanovení, kte-

⁶ Tato úmluva má výrazně menší zásah než úmluva Newyorská. K roku 1999 má 28 smluvních stran.

ré zjevně znamená, že lze zrušit dle německého práva před německými soudy i cizí rozhodčí nález (viz i dále). Prvou možností – zrušení prohlášení rozhodčího nálezu za vykonatelný – a její výslovnou úpravu v zákoně považujeme za navýsost praktickou. Nizozemská úprava v článku 1066 knihy 4 Občanského soudního řádu rovněž vychází z možnosti výkonu, i když je podána žádost o zrušení rozhodčího nálezu. Zajímavé ustanovení je obsaženo v článku 1076 zabývající se problematikou uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů tam, kde není uzavřena mezinárodní smlouva. Výslovně je stanoveno, že není možné uznat a vykonat rozhodčí nález, který byl zrušen v zemi, kde byl vydán.

Vzhledem k absenci výslovné úpravy v ZRŘ, považujeme za vhodné se vyslovit k otázce, zda by bylo možné v ČR zrušit tzv. cizí rozhodčí nález (tj. vzhledem ke znění § 38 rozhodčí nález vydaný na území jiného státu). Domníváme se, že nikoli. V první řadě lze argumentovat především tím, že tzv. jiný než domácí rozhodčí nález musí projít pro výkon rozhodnutí (a tedy i pro to, aby byl právně relevantní na území ČR) fází uznání. Do té doby je pouhé faktum a není důvodu jednat o jeho zrušení. Uznání a výkon probíhají v rámci jednoho řízení a není vydáváno zvláštní rozhodnutí o uznání. Tedy i z tohoto pohledu není možné „kontrolně“ zasáhnout cizí rozhodčí nález. Argumentaci lze postavit i na otázce nezasahování do suverenity jiného státu. Neexistuje-li vazba mezi vydaným rozhodnutím a zájmy českého státu, nejsou-li tyto dotčeny (a dotčeny mohou být pouze rozhodnutím, které má na území ČR účinky), neexistuje ani z tohoto pohledu odůvodnění pro zasahování vůči takovému rozhodčímu nálezu. Současně i z pohledu teoretického lze českou úpravu považovat – vzhledem k dosavadnímu vývoji názorů – spíše za úpravu tendující k zásadám teritoriality. A jakákoli „uhnutí“ – ať již směrem k delokalizaci, a tedy směrem k uvolnění a osvobození od kontrolních pravomocí anebo směrem k „zatížení“ kontrolními pravomocemi rozhodčí nález jiného státu, možná nejsou.

II.3. POMĚR PROCESNÍCH NOREM A MÍSTA SÍDLA ROZHODČÍHO SOUDU

Vzhledem ke skutečnosti, že (a dále se k tomuto podrobněji vrátíme) důvodem pro zrušení rozhodčího nálezu jsou převážně pochybení z oblasti procesní, je bezesporu výjimečně důležitou otázkou ovlivňující koncepci, obsah a šíři institutu zrušení, vztah

procesních norem legis arbitri k probíhajícímu řízení a navazujícím potom vnitřní poměr úpravy v zákoně o rozhodčím řízení, rozsah autonomie vůle stran a rozhodců a použitelnost procesních norem obsažených občanském soudním řádu. Problematika se nám tak rozpadá do dvou okruhů:

- Prvým je otázka z oblasti mezinárodního práva procesního: normy kterého státu jsou normami, kterými je prvotně řízen průběh jednání? Zatímco tato otázka je u řízení soudního bezproblémová, u řízení rozhodčího nastal znatelný pohyb směrem k delokalizaci řízení a uvolnění teritoriálních vazeb. Do jisté míry lze zaznamenat rozdíly mezi arbitráží stabilizovanou, představovanou stálými rozhodčími soudy, a arbitráží ad hoc, zejména potom v případech sporů, kdy na jedné straně stojí stát a na druhé soukromá osoba.⁷

- Druhá otázka je otázkou jasnosti vnitřního poměru procesních norem. Vzhledem k tomu, že zákony o rozhodčím řízení obsahují obvykle úpravu jen některých zvláštních otázek, v ostatních je odkázáno na vůli stran, na rozhodnutí rozhodců (ať již institucionalizované a předurčené v rádech rozhodčích soudů nebo vyjádřené ad hoc) a v neposlední řadě na procesní normy obsažené v občanských soudních rádech, jde i o jasnost ve vymezení vztahu těchto institutů. Nejasnosti v této otázce mohou totiž jít opět proti základním hodnotám rozhodčího řízení. Vzbuzuje-li vzájemný vztah těchto institutů a norem pochybnost, může jedna ze stran opět využít interpretačních nejasností k tomu, aby se pokusila odsunout pomocí návrhu na zrušení rozhodčího nálezu jeho výkon.

Poměr procesních norem místa k probíhajícímu řízení. Teritoriální princip ovládající aplikaci procesních norem již nelze považovat za jediný a vylučný princip v oblasti mezinárodního rozhodčího řízení. Mozaika řešení, kterou představují jednotlivé teoretické přístupy, a dnes i právní úpravy, je velmi barvitá. Liší se také směrem k účelu, který normy mají: zda jde o uznání a výkon rozhodčího nálezu a zpětné hodnocení dopadu procesních norem, kdy se objevují benevolentnější přístupy, nebo o fázi řízení samého a bezprostřední dopad procesních norem.⁸

Základní přístup lze rozdělit na:

- a) Teritoriální pojetí. Stejně jako u obecných soudů zde existuje přímá vazba mezi místem konání řízení a státem a tedy i jeho procesními

⁷ K problematice delokalizace například: ARFAZADEH R., *New Perspectives in South East Asia and Delocalised Arbitration in Kuala Lumpur*, International Arbitration, 1991, str. 103 a násl., AVANESSIAN A.B., *The New York Convention and Denationalised Arbitral Awards*, International Arbitration, 1991, str. 5 a násl.,

⁸ Blíže k této otázce, N. ROZEHNALOVÁ, c.d. 2 a literatura tam uvedená.

normami. Jakákoli autonomie rozhodců či stran se „odehrává“ v tomto základním teritoriálním rámci, kdy rozhodujícím rámcem pro autonomii jsou procesní normy fóra.

- b) **Smluvní přístup.** Tento nedává rovnítko mezi právem státu konání řízení a konané rozhodčí řízení. Strany samy, případně rozhodci sami mohou rozhodnout o použití procesního práva jako celku. Je ovšem skutečností, že z pohledu průběhu řízení, toto musí opět dovolovat normy fóra. Do tohoto rámce spadají i teorie „delokalizace“ popírající výlučné postavení legis fori, a „denacionalizace“ popírající vůbec spojení mezinárodní obchodní arbitráže s jakýmkoli národním právním systémem. V rámci tohoto přístupu další stupeň odpoutání představuje již zmíněný případ možnosti vyloučit soudy fóra z možnosti zrušení rozhodčího nálezu. Tedy nejenom neaplikace procesních norem fóra, ale i případné „nesankcionování“ přes zrušení rozhodčího nálezu případných porušení určitých zásadních pravidel.

Pozitivní úpravy rozhodčího práva vykazují nejenom některé z výše uvedených řešení, ale i jejich různé kombinace. Tolerance k principu autonomie vůle je velká zejména v případech, kdy je aplikace procesních norem hodnocena ve fázi uznání a výkonu rozhodčího nálezu dle mezinárodních úmluv. Zde je ovšem nutné si uvědomit, že úprava např. v následně uvedené Newyorské úmluvě znamená nikoli rozhodnutí o aplikaci v průběhu řízení, ale zpětný pohled, míru tolerance v řízení uznávacím a vykonávacím pokud jde o cizí rozhodčí nález.

Mezinárodní úprava. Newyorská úmluva vykazuje vzhledem k vysokému počtu smluvních stran zvláštní postavení. Její zpětný pohled na aplikaci procesních norem je upraven v článku V.1.d. a e.

Dle článku V.1.d. mohou být uznání a výkon rozhodčího nálezu odepřeny na žádost strany, jestliže tato prokáže příslušnému orgánu země v níž je žádáno o uznání a výkon, že „složení rozhodčího soudu nebo rozhodčí řízení nebylo v souladu s ujednáním stran, nebo nebylo-li takového ujednání, že nebylo v souladu se zákony země, kde se rozhodčí řízení konalo“.

Neshody se týkají interpretace termínu „ujednání stran“, který může znamenat jak ujednání

v rámci procesních norem určených právním řádem fóra anebo může jít dále a znamenat přímé určení bez vazby na hranice procesních norem fóra. Toto ustanovení bylo převzato i **Vzorovým zákonem UNCITRAL** (článek 36.1a.IV.).

Článek V.1.e. přispívá rovněž k myšlence o ne nutné vazbě místa vydání rozhodčího nálezu a jeho právního řádu. Hovoří se v něm totiž o rozhodčím nálezu „jehož výkon byl odložen příslušným orgánem země, v níž nebo podle jejíhož právního řádu byl vydán“. Rovněž zde není nedodržení vazby fóra a jeho procesních norem pro vydání rozhodčího nálezu rozhodující pro fázi uznání a výkonu.⁹

Evropská úmluva obsahuje „meze volnosti v oblasti procesní“ v článku IV. Pokud se strany rozhodnou předložit spor některé stále rozhodčí instituci, uplatní se její rozhodčí řád. V případě arbitráže ad hoc mohou strany na základě úmluvy stanovit pravidla arbitráže. Pokud by si strany pravidla nedohodly, ani by je neurčili rozhodci sami, stanoví je buďto předseda příslušné obchodní komory v zemi sídla žalovaného nebo Zvláštní výbor uvedený v příloze úmluvy.

Vnitrostátní úprava. Výslovné řešení otázky týkající se rozhodného procesního práva český ZRR neobsahuje. Současně je však nutné říci, že z pohledu české teorie mezinárodního práva soukromého ani nebyly vedeny při přípravě nového ZRR žádné diskuse směrem k prolomení zásady legis fori a odpoutání se při aplikaci procesních norem od českého práva. Nebyl tak ani očekáván zvláštní vývoj v této otázce. Je třeba konstatovat, že stejně jako u řízení soudního je i mezinárodní rozhodčí řízení z pohledu ZRR ovládáno zásadou legis fori. Nicméně, a o tom budeme hovořit níže, v komentáři rozhodců RS při AK a HK v Praze k § 19 (viz níže) zaznívá sice nepřímě, názor jiný a rozbor příslušných ustanovení nevylučuje použití i jiných procesních pravidel.¹⁰

Většina zahraničních úprav je podobně jako úprava česká ovládána možností „vnitřní“ autonomie, tedy aplikací procesních norem fóra, které následně určují míru volnosti. Právní základem řízení jsou normy fóra, které určují následnou míru volnosti s tím, že v plné míře nemohou být nahrazeny normami jinými. Některé státy, zjevně aspirující na mezinárodní sudiště, opustily zásadu legis fori pro aplikaci procesních norem (pro právní základ sice ano, ale umožňují změnu v celém souboru). Z evrop-

⁹ Například srovnej: GLOSSNER O., The New York Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards – Some Thoughts After 30 Years, ICCA Congress, ser. No.4, 1989, str. 275 a násl., Berg A.J., The New York Convention of 1958, Haag, 1981.

¹⁰ MOTHEJZÍKOVÁ J., STEINER V., kol.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami (Komentář), Praha, 1996, str. 74 a násl.

ských úprav se staly nejznámější úprava švýcarská, francouzská a nizozemská.

Ustanovení článku 182 švýcarského zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním obsahuje základní principy, jimiž se řídí arbitrážní proces. Umožňuje, aby si strany přímo nebo odkazem na arbitrážní normy (zjevně myšleny normy typu rozhodčích pravidel některé mezinárodní organizace) či na procesní právo vymezily samy průběh řízení. Pokud strany samy neupravily průběh řízení, rozhodce či rozhodci určí pravidla buďto přímo nebo odkazem na arbitrážní normy nebo právní řád.

Podobně také v článku 1494 francouzského N-CPC je dána možnost stranám určit svá procesní pravidla odkazem na určitý rozhodčí řád, vlastní formulací nebo odkazem na právo některého státu. Neučiní-li tak strany samy, je totéž právo dáno rozhodci.

V článku 1036 nizozemské úpravy rozhodčího řízení je vyslovena zásada dispozice stran či arbitráž s řízením, která je interpretována stejně jako v předchozích dvou úpravách.

Jasnost vnitřního poměru procesních norem. Druhá z otázek úzce souvisí s první. Jde o vnitřní meze smluvní volnosti a současně také o jasnost ve vymezení poměru mezi ustanoveními zvláštních zákonů o rozhodčím řízení, autonomií vůle stran, rozhodců a podpůrnou aplikací norem či obecných zásad procesních norem fóra. Česká úprava zdánlivě spočívá právě na této vnitřní autonomii. Pokusme se o porovnání s dalšími úpravami, nikoli co do míry autonomie vůle, ale co do jasnosti vztahu těchto institutů.

Vnitrostátní úpravy. Vztah smluvní volnosti stran, možnosť rozhodců ovlivnit procesní pravidla, pokud tak neučiní strany a dopadu občanského soudního řádu (dále OSŘ) na neupravené otázky obsahují v základní podobě v dosahu české úpravy ustanovení § 19 a § 30.

Základní řešení postupu v řízení ustanovení § 19 v souladu s ním se postup v řízení řídí:

- A.1. dohodou stran upravující přímo postup v řízení (§ 19 věta první),
- A.2. dohodou stran (nepřímou) danou volbou stálého rozhodčího soudu (ustanovení § 13 odstavec 2 a 3 odkud vyplývá, že normy vydávané stálými rozhodčími soudy mohou upravovat mimo jiné způsob řízení a strany se jim podřizují v případě volby RS nestanoví-li výslovně jinak),
- A.3. dohodou stran zmocňující předsedajícího rozhodce k rozhodnutí otázek řízení (§ 19 věta druhá),

A.4. dohodou všech rozhodců zmocňujících předsedajícího rozhodce k rozhodnutí otázek řízení (§ 19 věta druhá).

V případě, že nedojde k žádné z variant volby, potom postupují rozhodci v souladu s pravidlem v odstavci 2, tzn.:

- * volí způsob, který považují za vhodný, přičemž
- * bez zbytečných formalit a při poskytnutí stejné příležitosti k uplatnění práv všem stranám bude zjištěn skutkový stav potřebný pro rozhodnutí sporu.

Izolovaně posuzováno toto ustanovení navozuje dojem plné dispozice s řízením stranám nebo rozhodcům v rozsahu ustanovení § 19. Dokonce, jak je uvedeno v komentáři Mothejzíkova a kol. k § 19, postup dle procesních pravidel jiného státu. Z pohledu systematiky zákona však tento dojem mizí. Dohoda stran v dosahu ZRŘ je dle našeho názoru autonomií vnitřní, omezenou určitými normami českého práva. Konkrétně jde o autonomii danou možností uplatnění § 31, tj. proti domácím rozhodcím nálezům. V žádném případě nemůže jít proti těm normám, které představují zásady rozhodčího řízení. Současně jakýkoli úkon bude posuzován z pohledu možného zrušení (§ 31) či odepření výkonu rozhodčího nálezu, při uplatnění kritérií teritoriálních. Zvláštní význam zde má rovněž vztah § 19 k § 30, ke kterému se vrátíme.

Prvý – možná quasiproblém – je, o kterých otázkách lze uzavřít dohodu. Důvodem je rozdílná terminologie. V námi zkoumaných a vzájemně souvisejících ustanoveních § 13 a 19 se objevují termíny: „postup v řízení“, „způsob řízení“, „otázky řízení“. Zjevně nejpřesnější je termín „postup v řízení“. Nedomníváme se ovšem, že další dva termíny by chtěly vyjádřit něco jiného. Zjevně nejdále od postupu řízení je „způsob řízení“. Logicky však musí jít o totéž, tj. souhrn pravidel určujících procesní postup rozhodců od okamžiku jejich ustanovení do okamžiku ukončení řízení před rozhodci. Domníváme se, že se zde setkáváme se známým nešvarem českého práva, tj. využívání řady termínů pro týž právní jev. Rozsah otázek se tak neliší je-li přímo rozhodován stranami, nebo nepřímou přes rozhodčí soud anebo přímo obvykle rozhodci ad hoc či v mezerách úpravy rozhodčího soudu rozhodci či předsedajícími. Nicméně, jenom v takto vymezeném okruhu otázek platí autonomie stran či rozhodců a teprve přiměřeně OSŘ. Mimo tento okruh platí přímo § 30. Šíře je rovněž nejasná. O některých otázkách lze mít pochybnosti a právě ty by mohly sehrát svou roli směrem ke zrušení rozhodčího nálezu. Jde například o problematiku dokazování a doručování.

Zvláštní problematiku představuje § 30. Bezesporně z pohledu možného zrušení rozhodčího nálezu se může stát sporné, zda v daném případě strany využily či mohly využít některé z možností autonomie, nebo postupovaly dle § 19 odstavec 2, anebo se měl aplikovat přímo § 30. Sporné může být – alespoň po určité době, než dojde k ustálení interpretace tohoto termínu judikaturou – jak interpretovat a v praxi využívat termín „přiměřeně“ použit OSŘ. Jako východiska pro interpretaci – která však se může v závislosti na konkrétních podmínkách lišit – lze uvést:

- * přiměřeně použit neznamená v žádném případě mechanické použití norem OSŘ tam, kde strany, rozhodci či ZRŘ mlčí,
- * ono přiměřeně znamená také zohlednění obecných zásad, na nichž stojí české rozhodčí řízení. Přiměřené použití tedy znamená použití norem OSŘ pod obecným rámcem zásad rozhodčího řízení. Typicky například pod zásadou neformálnosti při zajištění procesních jistot.
- * rámec, nad který nelze jít, představují ustanovení o zrušení rozhodčích nálezů nebo odepření výkonu rozhodčích nálezů.

Již zmiňovaný komentář Mothejzíkova a kol. v komentáři k § 30 hovoří nikoli o ustanoveních, ale o zásadách. Je skutečností, že pokud by šlo opravdu jen o zásady občanského soudního řádu, byla by situace jiná a dle našeho názoru vhodnější. Nicméně znění § 30 je příliš jednoznačné, aby se „ustanovení“ dala přetvořit na „zásady“. Zmírnění možného dopadu je tak nutné hledat jednak v interpretaci termínu „přiměřeně“, jednak v povaze rozhodčího řízení jako řízení ovládaného vlastními zásadami, řízení samostatného a nikoli pouze subsidiárního k řízení soudnímu.

Další z novějších úprav – německá úprava – připouští pouze vnitřní autonomii v rámci tohoto procesu: strany si mohou určit pravidla, nicméně nemožou se odchýlit od norem určité kategorie platících v místě rozhodování (§ 1042 odst. 3). Totéž platí o rozhodcích v případě, že by si strany neurčily procesní pravidla a zákon rovněž mlčel. Po přijetí zákona bylo poukazováno na to, že u některých ustanovení není zcela jasná jejich povaha a zákon sám neposkytuje výčet. I zde následná praxe může teprve objasnit povahu norem. Samozřejmě, že i zde platí meze dané rámcem zrušovacíh důvodů. Zde navíc i pro rozhodčí nálezy, které mají být vykonány na území Německa, důvody dané veřejným pořádkem.

Pokud jde například o švýcarskou úpravu, kde hranice autonomie nejsou teritoriálně omezeny,

úprava v čl. 182 umožňuje stranám přímo nebo odkazem na rozhodčí normy určit procesní postup. Výslovně je stanoveno, že si mohou zvolit také procesní právo dle svého výběru. Tutéž možnost má i rozhodčí tribunál, pokud si strany neupravily tyto otázky samy.

Nizozemská úprava v článku 1036 dává bez omezení autonomii stranám i rozhodcům. Výrazněji podrobněji však na druhou stranu upravuje postup rozhodců v řízení pro případy, kdy žádný ze subjektů nevyužije volnosti.

Je samozřejmé, že v každé z úprav se objevují určité specifické problémy. Osobně považujeme úpravu českou za nejméně přehlednou, za značně zavádějící a tím vzbuzující na straně jedné naděje kupříkladu na zrušení rozhodčího nálezu a na straně druhé, a to i rozhodců, obavy z hranic volnosti, které jsou nejasné. Podpůrnost norem OSŘ, byť uvozená termínem „přiměřeně“, není dle našeho názoru vhodným řešením. Za vhodnější považujeme přístup podrobnějšího stanovení procesních pravidel přímo v zákoně o rozhodčím řízení a následně ponechání volnosti uvázení stranám či rozhodcům.

Za situace, kdy důvodová zpráva konstatovala příklon a vzor úpravy ve Vzorovém zákonu UNCITRAL, je zajímavé se podívat i na jeho ustanovení. Vzorový zákon obsahuje základní regulaci v čl. 19. Jde o stejné ustanovení, jako je v německém právu. Navíc, sekretariátem UNCITRAL byl vydán nezávazný výčet kogentních ustanovení zákona, což představuje, sice nejistou, nicméně alespoň nějakou interpretační pomůcku.¹¹

II.4. PŘEDMĚT A DOSAH NÁVRHU NA ZRUŠENÍ ROZHODČÍHO NÁLEZU

Předmět zrušení. Předmětem se může stát pouze rozhodčí nález, a to:

- rozhodčí nález vydaný dle § 23, který je v právní moci, nebo
- rozhodčí nález vydaný dle § 27, nebo
- rozhodčí nález obsahující soudní smír dle § 24 odstavec 2.

Vzhledem ke své povaze může jít jak o rozhodčí nález konečný, kterým je rozhodnuto o všech nárocích, nebo i rozhodčí nález částečný, pokud jde ovšem o nárok, který je tímto rozhodčím nálezem rozhodnut. Nemůže jít o rozhodčí nález mezitímní.

Iniciace. K zahájení řízení může dojít pouze na návrh některé ze stran. K návrhu je legitimován

¹¹ UN Doc.A/CN.9/264, čl. 19, in: HOLTZMANN H.M., NEUHAUS P.H., A Guide to the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration, Legislative History and Commentary, Deventer, 1989, str. 583

pouze hlavní účastník rozhodčího řízení.

Zde bychom se krátce pozastavili. Konstrukci v zákoně nepovažujeme za dobrou. Zejména za situace, kdy i u žádosti o zastavení nařízeného výkonu rozhodnutí se předpokládá iniciace strany a celý tento stupeň je ve své podstatě konstruován jako „časové prodloužení žádosti o zrušení rozhodčího nálezu“ (i když s určitými obměnami z pohledu jednotlivých důvodů a jejich časového omezení).

Domníváme se, že podobně jako je tomu ve Vzorovém zákoně UNCITRAL, případně v německé úpravě – by měla být dána možnost i zrušení ex offo – a to v případě vážných porušení typu nearbitrabilita sporu. Zejména vzhledem k tomu, že institut zastavení výkonu je propojen opět s institutem zrušení, považujeme za vhodné konstruovat nejzávažnější vady jako důvody pro zrušení ex offo.

Dosah soudního přezkumu v rámci řízení o zrušení. Teoreticky zajímavou otázkou také může být možný dosah přezkumu rozhodčího nálezu. Zda jde tedy o důvody spočívající jen v oblasti práva procesního, anebo také může dojít k přezkumu v oblasti práva hmotného, v našem případě potom i o otázku rozhodného práva. Jak vyplývá z povahy rozhodčího řízení, jde o řízení samostatné, které není pouhou „předfází“ řízení soudního. Existuje poměrně jednoznačný trend na omezení přezkumu v rámci řízení o zrušení na důvody týkající se především procesních pochybení, a to těch zásadních, případně otázek týkajících se veřejného pořádku. Zde není vyloučeno, při zásadním rozporu s veřejným pořádkem, zasáhnout i otázku práva hmotného či dokonce i kolizního. Pokud jde však o úpravu českou, jak uvidíme níže, s výjimkou důvodů, které by zakládaly v řízení soudním možnost obnovy řízení, jde o typicky procesní pochybení, včetně otázky platnosti smlouvy.

Lhůty. Možnost uplatnit návrh na zrušení není – a z důvodů zajištění právní jistoty stran – nemůže být neomezená. Samozřejmě, že strana, v jejíž prospěch zní rozhodčí nález, má zájem na co nejkratší možnosti a nejužším vymezení důvodů, druhá strana právě naopak na době dlouhé a velké škále důvodů. Zde může být zajímavé právě srovnání se zahraničními úpravami.

Dle českého ZRŘ návrh na zrušení rozhodčího nálezu musí být podán do tří měsíců ode dne, kdy byl rozhodčí nález doručen straně, která se zrušení domáhá. Důvody uvedené pod bodem b) nebo c) musela strana současně uplatnit před jednáním ve věci vlastní.

V literatuře se setkáváme s názorem, že lhůta 3 měsíců se týká jen důvodů uvedených v § 31 pod písmenem a)–f). Nikoli tedy návrhu z důvodu, pro který lze žádat o obnovu řízení, kde se uplatní lhůty

stanovené občanským soudním řádem. Tento názor nesdílíme. V souladu s § 44 se pro řízení před obecným (státním) soudem použije ustanovení občanského soudního řádu, nestanoví-li tento zákon jinak. V § 32 týkajícího se lhůt stanoví zákon lhůty bez ohledu na charakter důvodů. ZRŘ lhůty pro podání návrhu na zrušení obsahuje. Obnova řízení zde není mimořádným opravným prostředkem. ZRŘ se odvolává pouze na důvody k obnově, nikoli na institut obnovy. I když se lhůty stanovené v občanském soudním řádu jeví být z pohledu charakteru důvodů více žádoucí než krátké lhůty uvedené v § 32, žádný z výkladů dle našeho názoru neodůvodňuje jejich použití.

Část námi sledovaných úprav vychází z tříměsíční doby po doručení (Vzorový zákon, německá úprava, nizozemská úprava) nebo doby kratší (30 dní od communication rozhodčího nálezu švýcarská úprava, 1 měsíc po udělení doložky vykonatelnosti v případě úpravy francouzské).

II.5. DŮVODY KE ZRUŠENÍ ROZHODČÍHO NÁLEZU

V této části se budeme zabývat rozbořem jednotlivých důvodů ke zrušení z pohledu komparativního. Za základ si vezmeme českou úpravu v ZRŘ.

Nearbitrabilita sporu. Prvým z důvodů uváděným v § 31 a) je skutečnost, že rozhodčí nález byl vydán ve věci, o níž není možné uzavřít rozhodčí smlouvu. Stejně jako v ostatních případech, jde o důvod, který je v dispozici strany, nikoli ex offo. Zde je rozdíl u Vzorového zákona UNCITRAL, který tento důvod výslovně uvádí jako důvod ex offo, podobně tak činí v § 1059 odstavec 2 písm. a) i německé právo. Na návrh strany by však bylo možné podřadit tento důvod i pod důvody týkající se neplatnosti rozhodčí smlouvy. Ve švýcarském právu není výslovně zmíněn. Lze ho však v rámci čl. 190 podřadit pod pojem veřejného pořádku. V rámci nizozemského práva lze využít v rámci čl. 1065 buďto písmeno 1 a) (neplatnost rozhodčí smlouvy) nebo 1 e) (rozpor s veřejným pořádkem). Podobně také francouzská úprava nemá zvláštní ustanovení, ale lze využít ustanovení o neplatnosti rozhodčí smlouvy (čl. 1502 ve spojení s 1504). Důvodem, proč prve uvedené úpravy uvádějí zvláště důvod nearbitrability sporu, je zjevně ten, že zatímco ostatní důvody neplatnosti strany jsou v úvážení strany pro svou menší „nebezpečnost“, nearbitrabilita sporu je tak závažným důvodem, že není na dispozici strany, zda ji uplatní, ale soud v případě zjištění existence tohoto důvodu musí rozhodčí nález z moci úřední.

Neplatnost rozhodčí smlouvy z jiného důvodu, její zrušení nebo to, že se nevztahuje

na případ. Rozhodčí smlouva představuje základ přenesení pravomoci ze soudů obecných na soudy rozhodčí. Je pochopitelné, že jedním ze základních důvodů pro zrušení rozhodčího nálezu je neplatnost rozhodčí smlouvy i pro jiný důvod než nearbitrabilitu sporu. Na rozdíl od nearbitrability je zde plně na místě dispozice strany s touto možností, neboť zde není vyloučeno „zhojení“ nedostatku v průběhu řízení či vůbec průběhem samotným. Tento důvod je znám všem zkoumaným úpravám.

Nezpůsobilost rozhodce. V tomto případě jde o celou sérii nezpůsobilostí. Od vlastní nezpůsobilosti k právům a k právním úkonům, což bude spíše zcela výjimečný případ, až k nezpůsobilosti dané tím, že nebyl povolán tento rozhodce k rozhodování. Tím se nepřímou dostáváme také k důvodu, který je obvyklejší v jiných úpravách. Problém je trochu dán i tím – avšak to zde nechceme rozvádět – že zatímco jiné úpravy pravidelně rozlišují rozhodování rozhodce a senátu, či postavili zákon na senátu, česká úprava hovoří obvykle o rozhodování rozhodců a jen na některých místech zmiňuje případ rozhodování senátu. V ostatních námi sledovaných úpravách se tedy objevuje důvod spočívající v tom, že vytvoření rozhodčího senátu bylo v rozporu s rozhodnými normami (švýcarská úprava navíc rozlišuje jak konstituci, tak i rozhodnutí rozhodců o své pravomoci v čl. 190 odstavce 2 a) a b).

Rozhodčí nález nebyl usnesen většinou rozhodců. Toto ustanovení považujeme za nadbytečné. Usnesení rozhodnutí většinou rozhodců je nutnou podmínkou „právní existence rozhodčího nálezu“ dle § 25 odstavec 1. Zde je opět na řadě i upomínka na fázi zastavení výkonu a důvody ex officio. Takováto listina nemůže být titulem pro výkon. V ostatních sledovaných úpravách se tento důvod neobjevuje.

Straně nebyla poskytnuta možnost případ projednat před rozhodci. V tomto případě jde o základní důvod pro zrušení rozhodčího nálezu, kdy byla porušena základní procesní práva strany. Je otázkou, zda by nebylo vhodné tento důvod formulovat širěji. Máme tím na mysli vzor daný například v článku 34 odstavec 2.a.2. Vzorového zákona, kde je tato otázka propojena s problematikou nejenom možnosti přímo projednat, ale vůbec se dozvědět o jmenování rozhodců, vyjádřit se k nim apod. Je ovšem skutečností, že interpretačně je možné toto dovodit.

Plnění, ke kterému je strana odsouzena, nebylo žádáno nebo je dle tuzemského práva nemožné či nedovolené. Zjevná je otázka plnění, které nebylo žádáno. Problematická pro oblast mezinárodní je otázka plnění dle tuzemského práva nemožného či nedovoleného. Je totiž otázkou, jak

interpretovat tento důvod. Lze si představit rozhodování dle cizího práva, vzhledem k situování majetku následný výkon nálezu v zahraničí, plnění, které je dle českého práva nemožné či nedovolené, ale je možné a dovolené dle práva cizího. Tento důvod je důvodem, který je vhodný pro odepření uznání a výkonu, případně je vhodný pro zastavení výkonu rozhodčího nálezu, ale je naprosto nevhodný pro zrušení rozhodčího nálezu tam, kde úprava dopadá i na rozhodování v oblasti mezinárodní.

Důvody, pro které lze žádat obnovu v soudním řízení. Tento důvod je poněkud zvláštním důvodem, objevil se v návrhu zákona až dodatečně. Připomíná poněkud revokační řízení dle článku 1069 nizozemské úpravy. Toto řízení dle nizozemské úpravy je řízením odlišným od zrušení. Což může být zajímavé zejména proto, že zde se – a to tom jsme hovořili na jiném místě – odkazuje na důvody, ale řízení je řízením dle ZRŘ.

Mezinárodní úprava. *Evropská úmluva obsahuje důvody zrušení rozhodčího nálezu v článku IX (výklad k odstavci 1 viz výše). Tento obsahuje taxativní výčet důvodů:*

- * *prvá skupina se dotýká stran či jejich jednání směrem k rozhodčí smlouvě. Důvodem pro zrušení je nezpůsobilost stran k jednání dle práva státu, který se na ně vztahuje, případně smlouva není platná dle práva země, kterému strany smlouvu podrobily. Neexistuje-li volba práva potom dle práva státu vydání rozhodčího nálezu.*
- * *druhá skupina reaguje na nedostatky řízení, kdy strana žádající zrušení rozhodčího nálezu nebyla řádně vyrozuměna o ustanovení rozhodce či o rozhodčím řízení samém anebo se nemohla z jiných důvodů v řízení vyjádřit.*
- * *třetí obsahuje důvody týkající se rozhodčí smlouvy, kdy se nález týká sporu, na který rozhodčí smlouva nedopadá anebo byl rámec smlouvy přesažen.*
- * *čtvrtá skupina opět reaguje na řízení samé, kdy složení rozhodčího soudu nebo rozhodčí řízení samo nebylo v souladu s ujednáním stran anebo chybí-li takové ujednání, v souladu s článkem IV. Evropské úmluvy.*

Postup po zrušení rozhodčího nálezu. Následný postup soudu závisí na důvodů zrušení. Jde-li o důvody týkající se neplatnosti rozhodčí smlouvy, pokračuje sám soud k návrhu některé ze stran po právní moci rozsudku v jednání ve věci samé a tuto také rozhodne. V ostatních případech, kdy zůstává rozhodčí smlouva v platnosti, může žádat každá ze stran pokračování v rozhodčím řízení s novými rozhodci. Dikcí § 34 jsou původní rozhodci z dalšího řízení vyloučení.

III. ZÁVĚR

I přes určité zaštiťování se Vzorovým zákonem UNCITRAL ve zprávě k návrhu českého zákona, se jak konstrukce institutu zrušení liší, tak i u důvodů lze zaznamenat řadu odlišností. Z našeho pohledu jako nedostatky české úpravy vidíme následující:

- Základním problémem je dle našeho názoru ne zcela přesné vymezení vztahu triády autonomie vůle, ustanovení ZRŘ a ustanovení OSŘ. Nepřesnost, nejasnost koncepce může značně zkomplikovat řízení o zrušení v případě některých důvodů, kdy například rozhodci budou postupovat dle § 19 odstavec 2 a strana „hledající“ důvod pro zrušení využije ustanovení § 30. Tím minimálně znejistí stranu, v jejíž prospěch zní rozhodčí nález a je také velmi pravděpodobné, že bude do vyřešení řízení o zrušení přerušeno i výkon rozhodnutí.

- Nerozlišení důvodů ex offa a důvodů, které jsou v dispozici stran a to jak na úrovni institutu zrušení rozhodčího nálezu, tak i na úrovni zastavení výkonu rozhodčího nálezů.

- Jako důvody ex offa by dle mého názoru měly existovat důvody nejzávažnější. Konkrétně nepřipustnost sporu v řešení před rozhodci, tj. nearbitrabilita sporu. Zajímavé by bylo využít institutu veřejného pořádku. Pod něj by bylo možné „skrýt“ všechna závažná porušení procesního práva bez nutnosti výslovného uvádění a tím jak rizika překrývání důvodů, tak naopak při taxativním výčtu – a jiný být zde nemůže – nepostížení jiných závažných procesních pochybení.

- Některé z důvodů, které jsou obsaženy ve stávající úpravě, nemají u zrušení co dělat. Konkrétně případy, kdy vlastně rozhodčí nález z pohledu právního neexistuje.

- Nezpůsobilost rozhodce se také nemusí vždy krýt se špatným ustanovením rozhodčího senátu. Měl by být i tento velmi závažný „procesní prohřek“ ošetřen.

- Za mimořádně problematické z pohledu mezinárodní arbitráže považujeme zařazení důvodu spočívajícího v plnění, které je dle českého práva nedovolené či nemožné. Tento důvod má smysl možná snad u arbitráže domácí. Ale i tam se domníváme – a samozřejmě je toto znásobeno v oblasti mezinárodní – že jde o důvod pro zastavení výkonu a nikoli o důvod pro zrušení. Navíc i zde by mohl právě ty nejzávažnější případy pokrýt institut veřejného pořádku a zrušení pro rozpor s ním.

- I když otázka zastavení nařízeného výkonu zmíněna výslovně nebyla, na několika místech jsme se jí dokli. Tento institut rovněž vyžaduje změnu. A je otázka, zda náhodou nekonceptní. V jeho souvislosti se jako problém objevuje: proč jde vlastně

o prodlouženou lhůtu na zrušení, co bude s nálezy, kde se uplatní ony navíc důvody, když jediné co lze dělat je opět zrušení a § 31, který obsahuje taxativní výčet tyto důvody nezná?

SUMMARY

The modern arbitration law is established on the two pillars:

- * *autonomy for the parties and arbitral tribunal,*
- * *judicial control mechanism of state courts in the place, where the arbitration court has its seat or where the arbitration proceeding takes place.*

The well balancing contribution of competence between the state courts on the one hand and the arbitral tribunal on the other hand is the important condition for successful development of the arbitration both internal and international.

The core of this paper is the control competence of state courts to the internal and international arbitration and the analysis and comparison of the regulation of the setting aside proceeding of the award in the law of some european countries and in the Czech law.

The Czech law doctrine and law regulation (in Act No 216/1994, Coll. on arbitration proceeding and enforcement of award, in force since 1995) are established on the classic approach. The parties or the arbitrators are not entitled to choose the procedural law of another country. The courts in Czech republic are entitled to set aside only so called domestic award, It is the award, which was issued in Czech republic. Parties have not the autonomy to moved this competence of court. The state court will apply only Czech law. The setting aside of the award is the exception to the general principle of res iudicatae. According the Czech law, only final or partial award could be the subject of this proceeding. This proceeding could be initiated only of one party, not ex officio. The exhaustive list of grounds for setting aside is contained in article 31 of above mentioned Act (non-arbitrability or absence of any arbitration agreement, arbitrator was not authorised to make a decision or not competent to act as arbitrator, the award was not approved by a majority of arbitrators, a party was not given an opportunity to discuss the subject matter in the proceeding, the award prescribes settlement, which was not requested, or is impossible or inadmissible under Czech law, there are reasons establishing grounds for a potential request to re-open the case in civil proceeding).